

Спеціалізованій вченій раді Д 35.154.01 в
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Уманець Тетяни Василівни,

на дисертаційну роботу **Пухир Світлани Тимофіївни** на тему:

«Фінансові механізми реалізації державної регіональної політики в Україні»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна

економіка

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з напрямками наукових досліджень. В сучасних умовах інтеграції з країнами ЄС нормативно-правова база соціально-економічного розвитку регіонів України доповнюється з позицій сприяння децентралізації органів місцевого самоврядування відповідно до європейських вимог реформування вітчизняної економіки. Основними причинами вдосконалення управління регіонами з урахуванням досвіду розвинених країн світу є: незадовільний рівень фінансового забезпечення регіонів України; неналежне розмежування адміністративно-територіальних повноважень; непродуктивний розподіл та перерозподіл доходів і видатків між державою і регіонами, недосконалість управління процесами формування та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні. Все це практично унеможливорює збалансований розвиток як регіонів України, так і територіальних громад - основного на сьогоднішній день суб'єкта соціально-економічного прогресу відповідної території. Виходячи із вищезазначеного можна зробити висновок про те, що дисертаційна робота Пухир С.Т., яка присвячена проблемам розвитку теоретико-методологічних та науково-методичних засад функціонування

фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в Україні в умовах адміністративно-фінансової децентралізації є, безумовно, своєчасною й актуальною, має як наукове, так й практичне значення.

В основу дослідження покладені теоретичні положення і практичні розробки, що є частиною науково-дослідних робіт у ДВНЗ «Університет банківської справа» за НДР «Сучасні напрями та механізми модернізації фінансової системи України» (номер державної реєстрації 0115U002173), де автором визначено стратегічні детермінанти модернізації бюджетних, інвестиційних і кредитних механізмів реалізації державної регіональної політики; НДР «Механізми забезпечення ефективності та конкурентоспроможності банківської системи та економіки» (номер державної реєстрації 0117U006227), де особисто автором досліджено тенденції економічного і соціального розвитку України та її регіонів в умовах реалізації сучасних реформ; НДР «Європейські цінності та традиції економічної науки» (номер державної реєстрації 0117U002443), де автор запропонував методичний підхід до оцінювання інклюзивності розвитку регіонів. Пухир С.Т. приймала участь також при виконанні науково-дослідних робіт ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», а саме: НДР «Фінансові механізми формування конвергентної моделі регіонального розвитку» (номер державної реєстрації 0112U000464), у якій автором сформульовано пропозиції з підвищення ефективності бюджетних механізмів, зокрема, фінансування спільних заходів угоди щодо регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів України та обласною радою; НДР «Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004035), у якій автором досліджено та систематизовано сучасні фінансові механізми реалізації державної регіональної політики.

Основні питання, які досліджувалися за наведеними темами, відображені у роботі, повністю відповідають її цілі й завданням щодо розвитку теоретико-методологічних та науково-методичних засад функціонування фінансових

механізмів реалізації державної регіональної політики в Україні в умовах адміністративно-фінансової децентралізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, є достатньо аргументованими, логічно взаємопов'язаними і несуперечливими, характеризуються високим рівнем обґрунтованості, про що свідчить структурна побудова та зміст дисертації, використання статистичної інформації, отриманої як з офіційних джерел, так і в результаті літературного пошуку, виконаного автором, широкий перелік систематизованих та кваліфіковано опрацьованих фундаментальних робіт вітчизняних і зарубіжних науковців.

Методи дослідження, обрані автором, є сучасними та достатньо аргументованими, відповідають змісту поставлених задач. Для досягнення поставленої в роботі мети використано такі методи та підходи дослідження: аналізу, синтезу, наукової абстракції, індукції, дедукції, системний підхід, контент-аналіз, Достовірність одержаних результатів, висновків і пропозицій підтверджується розрахунками, опрацюванням значного фактичного матеріалу, використанням розробок вітчизняних і зарубіжних учених у сфері фінансових механізмів і державної регіональної політики.

Крім того, достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується публікацією основних результатів дослідження в монографіях, фахових виданнях, оприлюдненням їх на профільних науково-практичних конференціях з широкою географією проведення, які відбулися протягом 2010–2019 рр. у містах України, Болгарії, Німеччини, Польщі, Великобританії.

Вищевикладене свідчить про достатню обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Пухир С.В.

Наукова новизна результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи,

основними науковими публікаціями, авторефератом дозволяє визначити теоретико-методологічні та науково-методичні положення, прикладні висновки та рекомендації, які характеризуються науковою новизною:

1. Авторкою запропоновано концепцію модернізації фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в умовах децентралізації. Імплементация даної концепції в життя дозволить посилити інвестиційну спрямованість бюджетних механізмів та активізувати небюджетні інвестиційні та кредитні механізми при фінансуванні програм і проектів регіонального розвитку з метою забезпечення диверсифікованого підходу до фінансового забезпечення державної регіональної політики; збільшити обсяг фінансових ресурсів для регіонального розвитку на засадах формування соціально-орієнтованої, інклюзивної економіки (с .330-345).

2. В роботі обґрунтовано методологічні засади модернізації фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в умовах адміністративно-фінансової децентралізації, які розкривають специфіку функціонування цих механізмів і містять сукупність та послідовність методичних підходів до його проведення в розрізі теоретичного, методологічного, оціночного, науково-експериментального і прогностичного напрямів. Запропоноване дозволило провести комплексний аналіз фінансових механізмів та охарактеризувати їх ефективність з позиції впливу на досягнення цілей і завдань державної регіональної політики (с. 161-175).

3. Дисертанткою запропонована інформаційно-аналітична база оцінювання рівня інклюзивності розвитку територій за допомогою інтегральних індикаторів, яка містить три блоки: економічного розвитку, інклюзивного розвитку та соціо-екологічного розвитку регіону. Це дозволяє здійснити ранжування регіонів України не тільки за узагальнюючим інтегральним індексом інклюзивного розвитку території, але й за груповими індексами, які характеризують стан економічного розвитку, розвитку людського капіталу, соціального захисту населення та екологічної безпеки територій. Це в подальшому дозволить приймати конструктивні управлінські

рішення щодо стимулювання регіонального розвитку, подолання негативних тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів та проводити ефективну державну фінансову підтримку територій, які реально її потребують (с. 166-170).

4. Удосконалено термінологічний апарат дослідження фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики шляхом коригування сутності понять: «державна регіональна політика», яке на відміну від уже існуючих, передбачає необхідність досягнення взаємоузгодженості багаторівневих управлінських рішень органів публічної влади щодо соціально-економічного розвитку держави, регіонів, територіальних громад; «фінансові механізми реалізації державної регіональної політики» – у якому акцентовано на включенні небюджетних інвестиційних та кредитних механізмів до системи фінансових механізмів, які використовуються у діяльності держави для реалізації цілей та завдань регіонального розвитку (с. 55-56; 127-128).

5. З метою забезпечення диверсифікації джерел фінансового забезпечення реалізації цілей і завдань державної регіональної політики автором здійснено класифікацію фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в розрізі бюджетних та небюджетних сегментів за критеріями ресурсного забезпечення, фінансових інструментів та цільового призначення (с. 126-145).

6. Авторкою удосконалено наукові положення щодо узгодження процесів модернізації державної регіональної політики та впровадження реформи децентралізації в частині подолання ризиків поглиблення асиметрії розвитку територій; послаблення державного впливу на розвиток територій і координації реформ; проведення децентралізації, а саме: під час передачі повноважень і ресурсів та посиленні відповідальності і контролю за їх використанням (с.83-87).

7. Дисертанткою запропоновано і обґрунтовано організаційно-фінансовий механізм розподілу коштів державного фонду регіонального

розвитку, який на відміну від існуючого, передбачає введення індикатора регіонального людського розвитку для розподілу коштів між регіонами. Це дозволить запровадити заходи державної фінансової підтримки на користь територій з найбільш складною соціально-економічною ситуацією, а також перерозподіл 20 % коштів фонду на фінансове забезпечення реалізації завдань Державної стратегії регіонального розвитку, спільних заходів у рамках укладених угод щодо регіонального розвитку, співфінансування інвестиційних проєктів державно-приватного партнерства і державних програм розвитку проблемних територій (с.234-237).

8. Варто відзначити підходи до створення і фінансового забезпечення функціонування фондів регіонального розвитку на рівні областей, які забезпечать акумуляцію та використання фінансових ресурсів державного фонду регіонального розвитку та місцевих бюджетів для реалізації широкомасштабних проєктів регіональних інвестиційних програм; залучення на засадах солідарної участі коштів місцевих позик, кредитних коштів міжнародних фінансових інституцій, секторальної фінансової підтримки Європейського Союзу, інвестиційних коштів державно-приватного партнерства. Цей підхід, на відміну від існуючих, передбачає необхідність розробки і затвердження регіональної інвестиційної програми (с. 348-355).

9. У дисертаційній роботі одержали подальшого розвитку стратегічні детермінанти вдосконалення державної регіональної політики, а саме: збалансування пріоритетів та засобів бюджетної децентралізації і децентралізації влади; забезпечення конституційної та законодавчої основи реформування системи адміністративно-територіального устрою держави, засад управління об'єднаними територіальними громадами; здійснення поступальних кроків щодо економічного зростання в Україні, в контексті реалізації нової Державної стратегії регіонального розвитку, розробленої з урахуванням смарт-спеціалізації та основних завдань концепції інклюзивного розвитку, забезпечення в державі системності та підвищення ефективності

стратегічного прогнозування та планування. Втілення визначених детермінантів сприятиме збільшенню обсягів фінансових ресурсів та ефективного їх використання для забезпечення реалізації державної регіональної політики (с. 316-328).

10. Авторкою розвинуто науково-методичний підхід до аналізу інвестиційних і кредитних механізмів реалізації державної регіональної політики, який базується на особливостях їх функціонування з урахуванням диверсифікації джерел фінансової підтримки регіонального розвитку: капітальних інвестицій, державно-приватного партнерства, банківського інвестиційного кредитування, інструментів фінансової підтримки ЄС та інших фінансових інституцій, в тому числі кредитів міжнародних фінансових організацій, що розкриває можливість встановити результативність їх використання та обґрунтувати важливість диверсифікованого підходу до джерел фінансового забезпечення регіонального розвитку (с. 312-315).

11. Дістали подальшого розвитку організаційно-фінансові засади механізму укладання та реалізації угод щодо регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів України та обласними радами, які передбачають чітку регламентацію джерел їх фінансування за умов узгодження державних і регіональних інтересів у сфері реалізації секторальних політик, впровадження середньострокового планування з метою забезпечення гарантованого фінансування спільних заходів у рамках укладених угод та виключення залишкового принципу розподілу державних бюджетних коштів на їх реалізацію (с. 216-228).

Відповідність структури дисертації встановленим вимогам. Аналіз дисертації дає підставу визначити, що вона є закінченим самостійним дослідженням, яке має значну наукову та практичну цінність для вирішення завдання обґрунтування теоретичних положень, розробки методологічних підходів та науково-методичних рекомендацій щодо удосконалення фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в Україні в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. Основні результати

дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту.

За своєю структурою, обсягом і оформленням дисертація відповідає вимогам Кабінету Міністрів України до докторських дисертацій. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків і офіційних документів про впровадження результатів дослідження. Обсяг основного змісту дисертаційної роботи складає 456 сторінок машинописного тексту. Дисертація містить 42 таблиці, 31 рисунок та 15 додатків. Перелік використаних джерел складається з 495 найменувань.

Аналіз відображення результатів дослідження в публікаціях та авторефераті. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до докторських дисертацій за спеціальністю 08.00.05 – «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи обговорювалися на науково-практичних конференціях й достатньо повно представлені у 51 науковій праці, з яких: 5 монографій (в тому числі 1 одноосібна), 24 статті у вітчизняних наукових фахових виданнях (у тому числі 7 у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз) та 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 18 публікацій апробаційного характеру, 2 публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації. Загальний обсяг публікацій, що належить автору, становить 42,2 ум.-друк. арк., у публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою.

Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам Кабінету Міністрів України до публікації основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Автореферат містить відомості про зміст дисертації, ступінь новизни розробок, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Матеріал автореферату та дисертації викладено чітко, послідовно, літературною мовою. Ілюстративний матеріал допомагає зрозуміти й оцінити основні ідеї роботи. Зміст автореферату

відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям поданого на розгляд дисертаційного дослідження. Він у повній мірі відображає зміст дисертації, наявною є ідентичність основних положень і наукового внеску здобувача, що подано у послідовності від загального до конкретного наукового внеску. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в авторефераті, належним чином розкриті, що дозволяє зробити висновок і про ідентичність матеріалу дисертації та автореферату. Зміст автореферату кореспондується з текстом дисертаційної роботи та висновками.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Науково-практична значущість результатів дослідження полягає у можливості їх використання для модернізації фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики, а саме удосконалення та підвищення ефективності бюджетних, інвестиційних, кредитних механізмів фінансування узгоджених заходів органів публічної влади всіх рівнів для досягнення цілей і завдань регіонального розвитку в Україні. Теоретичні положення та прикладні рекомендації отримали широке застосування, що підтверджене відповідними документами, зокрема: Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка №2802-07/19492-03 від 17.06.2015) при підготовці проекту Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року та проекту Закону України «Про засади державної регіональної політики»; Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (довідка №8/19-108-18 від 17.05.2018) при підготовці проектів законів України («Про внесення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики» в частині визначення пріоритетів фінансування інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку та «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо удосконалення механізму фінансування регіонального розвитку»; Міністерства фінансів України (довідка №16000-11/931 від 15.08.2018) при опрацюванні проектів, запропонованих центральним органом влади, щодо прийняття фінансової допомоги

міжнародних фінансових організацій як фінансового механізму та додаткового інвестиційного ресурсу реалізації державної регіональної політики; Територіального управління Рахункової палати по Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях (довідка №22-19/289 від 28.12.2015 р.) при проведенні аналізу використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів та субвенцій з державного бюджету Львівською областю; Львівської обласної державної адміністрації (довідка №5/18-9064/0/2-17/1-11 від 01.12.2017 р.) при розробці Програми соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області на 2018 рік, а також Стратегії розвитку гірських територій Львівської області на 2018-2022 роки щодо фінансового забезпечення реалізації заходів програмних документів; Департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (довідка №10-16/1512 від 28.11.2017 р.) при формуванні бюджету області на 2018 рік; Асоціації банків Львівщини (довідка №21-1 від 21.02.2019) при підготовці пропозицій до проекту Стратегії розвитку Львівщини до 2027 року щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів банківського сектору в регіоні.

Дискусійні положення та недоліки дисертації. Поряд з позитивною оцінкою дослідження, за окремими положеннями, висновками та рекомендаціями, наведеними у дисертаційній роботі, слід зробити зауваження, які в більшості випадків мають рекомендаційний характер та слугують підставою для їх обговорення в дискусійному порядку:

1. Робота була б більш досконалою, якщо б автор запропонував гіпотезу розв'язання наукової проблеми, що вирішується автором, відповідно до поставленої мети, кола завдань, предмету та об'єкту дослідження і визначив припущення до неї.

2. Не заперечуючи доцільності використання авторського визначення категорії «фінансовий механізм реалізації регіональної політики», вважаємо за доцільне відобразити в даному понятті вектор формування інклюзивної економіки, на що автор акцентує увагу на с. 5 автореферату та с. 28; 176

дисертації.

3. У розділі 2 (п. п. 2.2) дисертації наведений контент-аналіз сучасних фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики відповідає системному підходу і охоплює шість ключових елементів, виокремлених у роботі (с. 141 – 144). Але потребують більш детального обґрунтування особливості реалізації кредитного механізму в розрізі систематизації фінансових інструментів реалізації державної регіональної політики в умовах адміністративно-фінансової децентралізації.

4. Представлена на с. 169 дисертації (рис. 2.7) авторська інформаційна база для оцінювання економічного розвитку регіонів за узагальнюючим показником інклюзивного розвитку регіону передбачає розрахунок індексу інклюзивного розвитку території в межах таких груп показників, як: «економічний розвиток», «інклюзивний розвиток», «соціо-екологічний розвиток». Деякі із запропонованих показників та назва групи «Інклюзивний розвиток» є дискусійними. Так, наприклад, що стосується назви групи «Інклюзивний розвиток», то вона корелює з назвою узагальнюючого індексу інклюзивного розвитку, а показник «викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря» групи «Соціологічного розвитку» відображає екологічний аспект стану регіону. Разом з тим, дану систему доцільно було б доповнити фінансовими показниками оскільки тема стосується фінансових механізмів.

5. Не можна погодитись з авторською трактовкою другого елементу новизни дисертації за розділом «вперше» (с. 5 автореферату та с. 28 дисертації), тому що авторка в дисертаційній роботі пропонує методологічні засади модернізації фінансових механізмів реалізації державної політики в умовах адміністративно-фінансової децентралізації, а не...дослідження фінансових механізмів реалізації державної політики.

6. В роботі (с. 25-26; 28-31; 358-365) та авторефераті (с. 2-3; 4-7; 27-32) відсутня збалансованість між завданнями (14), елементами новизни (11) та загальними висновками (15).

7. Робота було б більш досконалою, якщо б автор, розглядаючи процес модернізації бюджетного, інвестиційного. кредитного механізмів фінансування регіональної державної політики показав не тільки прямі зв'язки між елементами кожного з зазначених механізмів, але і зворотні, тобто доцільно було б запропонувати методичний підхід до визначення ефективності дій цих механізмів в умовах адміністративно-фінансової децентралізації за допомогою кореляційно-регресійних моделей.

8. Доцільно більш коректно відноситись до назв рисунків та таблиць, опрацювання відносних величин. На приклад, на рис. 2 автореферату (с. 15) та рис. 2.7 дисертації (с. 169) мова йде про інформаційно-аналітичну базу даних для розрахунку узагальнюючого показника за різними методиками, але не о методах розрахунку. Також слід пам'ятати, що структура в динаміці змінює одиницю вимірювання, а саме: відсоток - на відсотковий пункт (див. с. 203). Не завжди автор дотримується однакового періоду дослідження (див. с. 269, рис. 4.3; с. 273, рис. 4.11; с. 286, табл. 4.14).

9. У розділі 5 роботи необхідно було б більш детально зупинитися на процедурі проведення фінансово-економічних розрахунків оцінки інвестиційного проекту та процедурі і інструментарії аналізу потенційного впливу на розвиток території відповідно стратегічним цілям (див. рис. 5.3, с. 354).

В цілому зазначенні зауваження не зменшують як теоретичного, так і практичного значення здобутків дисертаційної роботи, а окремі з них можуть бути враховані в подальшій роботі автора.

Загальний висновок. Висловлені зауваження та зазначені дискусійні положення суттєво не впливають на значущість проведеного дослідження та одержаних результатів. Дисертація Пухир С.Т. є завершеним науковим дослідженням, в якому зроблено певний крок до розв'язання актуальної проблеми для розвитку продуктивних сил і регіональної економіки – модернізації фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в умовах децентралізації.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота на тему «Фінансові механізми реалізації державної регіональної політики в Україні» за складом наукової новизни, рівнем обґрунтованості і достовірності одержаних результатів, їх теоретичною і практичною значущістю відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013р. № 567 із змінами і доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015р. № 656 , а її автор – Пухир Світлана Тимофіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
старший науковий співробітник відділу
розвитку підприємництва Інституту
проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України

Т.В. Уманець

Підпис *д.е.н, проф. Уманець Т.В.*
Засвідчую
Вчений секретар